

DOMOWY KOMPAS – FIZYKA W MISCE Z WODĄ

SCENARIUSZ ZABAWY

URZĄDZENIE

KOMPAS

CEL ZABAWY

Celem warsztatów jest samodzielne skonstruowanie wodnego kompasu z namagnesowanej igły i korka, a następnie porównanie jego wskazań z profesjonalnym urządzeniem, co pozwala zrozumieć, że za działaniem nawigacji stoją uniwersalne i mierzalne prawa fizyki.

GRUPA WIEKOWA

7-12 lat

CZAS TRWANIA

60 min

MIEJSCE

Sala zajęciowa, stół na świeżym powietrzu lub plac zabaw w bezpośrednim sąsiedztwie stacjonarnego Kompas.

WPROWADZENIE

NARRACJA DLA DZIECI

„Witajcie, Inżynierowie Ziemi! Czy zastanawialiście się kiedyś, co kryje się w środku prawdziwego kompasu i dlaczego ta mała igła ma taką wielką moc? Wielu dawnych żeglarzy myślało, że to zwykła magia! Dzisiaj zdemaskujemy ten sekret. Zbudujemy nasze własne kompasy z rzeczy, które z łatwością znajdziecie w kuchni lub szufladzie, i sprawdzimy, czy domowa igła pływająca w wodzie potrafi wskazać Północ równie precyzyjnie, co profesjonalny kompas na naszym placu. Gotowi na magnetyczny eksperyment? Zaczynamy!”

PRZYGOTOWANIE STANOWISKA

- ☐ **Kompas** (zainstalowany w stabilnym, płaskim miejscu z widokiem na niebo.).
- ☐ **Miski** lub głębokie talerze z wodą (po jednej na grupę lub parę).
- ☐ **Metalowe igły krawieckie** lub szpilki.
- ☐ **Silne magnesy** (np. neodymowe, albo bardzo mocne magnesy z lodówki).
- ☐ **Plasterki korka po winie**, kawałki grubej pianki lub styropianu.
- ☐ **Ręczniki papierowe** (do wycierania rozlanej wody).

AKTYWNOŚCI I EKSPERYMENTY

1

EKSPERYMENT ·

TAJEMNICA MAGNESU (OSWAJANIE POLA)

10 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

Kompas.

Magnesy.

Małe metalowe przedmioty (np. spinacze, śrubki) i igły.

INSTRUKCJA

1. Nauczyciel rozdaje dzieciom magnesy i pozwala im przez chwilę badać, które przedmioty w otoczeniu (spinacze, klucze, klamki) się do nich przyciągają.
2. Wyjaśnia, że nasza planeta Ziemia to tak naprawdę jeden, gigantyczny magnes z dwoma biegunami: Północnym i Południowym.
3. Dzieci przykładają zwykłą igłę krawiecką do magnesu, zauważając, że natychmiast się do niego przykleja.
4. Prowadzący tłumaczy mechanizm: potarcie igły o magnes sprawi, że przejmie ona jego właściwości i sama stanie się na jakiś czas "mini-magnesem".

CEL EDUKACYJNY

Zrozumienie zjawiska magnetyzmu oraz uświadomienie sobie, że planeta Ziemia posiada własne, naturalne pole magnetyczne.

2

EKSPERYMENT ·

STARCIE ISKRZĄCYCH METALI (MAGNESOWANIE IGŁY)

10 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

Kompas.

Magnesy.

Igły krawieckie.

INSTRUKCJA

1. Każde dziecko otrzymuje własną igłę i silny magnes.
2. Nauczyciel pokazuje prawidłową, kluczową technikę magnesowania: igłę należy pocierać magnesem zawsze w jednym kierunku (np. od "ucha" do ostrza), około 40-50 razy. Nie wolno pocierać w tę i z powrotem!
3. Dzieci energicznie pocierają swoje igły, "układając" wewnątrz nich niewidzialne cząsteczki w jednym równym rzędzie.
4. Sprawdzają skuteczność magnesowania, próbując podnieść swoją naładowaną igłą jeden mały, metalowy spinacz.

CEL EDUKACYJNY

Praktyczna nauka magnesowania ferromagnetyków i rozumienie, że właściwości magnetyczne można sztucznie i bezpiecznie nadać innemu przedmiotowi.

3

EKSPERYMENT ·

WODNY KOMPAS W AKCJI (WODOWANIE WYNAŁAZKU)

10 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

Kompas.

Miski z wodą.

Namagnesowane igły i krążki korka.

INSTRUKCJA

1. Dzieci ostrożnie kładą płaski krążek korka (lub styropianu) na spokojną tafłę wody w misce.
2. Bardzo delikatnie umieszczają swoją namagnesowaną igłę płasko na środku pływającego korka.
3. Odsunięte od stołu, obserwują z fascynacją, jak korek z igłą zaczyna samoczynnie wirować po wodzie bez niczyjej pomocy.
4. Czekają w skupieniu, aż igła całkowicie się zatrzyma i ustawi w jednej, konkretnej, niewidzialnej linii.

CEL EDUKACYJNY

Skonstruowanie działającego modelu kompasu i wykorzystanie braku tarcia na wodzie do umożliwienia igły swobodnego ruchu.

AKTYWNOŚCI I EKSPERYMENTY

4

EKSPERYMENT ·

POJEDYNEK KOMPASÓW (NAUKOWA WERYFIKACJA)

10 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

- ☐ Kompas.
- ☐ Miski z gotowymi kompasami wodnymi.

INSTRUKCJA

- Dzieci ostrożnie przenoszą swoje miski z pływającymi igłami w pobliże stacjonarnego Kompasów na placu zabaw (lub przynoszą zbadane wyniki do urządzenia).
- Uważnie porównują kierunek, w którym ułożyła się igła na wodzie, z czerwoną igłą w profesjonalnym urządzeniu.
- Odkrywają z zachwytem, że ich domowy wynalazek z kawałka korka i igły wskazuje dokładnie ten sam punkt (Północ) co fabryczny kompas!
- Wykorzystując domowy kompas, próbują wspólnie wskazać Północ, Południe, Wschód i Zachód.

CEL EDUKACYJNY

Weryfikacja własnego eksperymentu poprzez porównanie wyników prototypu ze znormalizowanym urządzeniem referencyjnym.

5

EKSPERYMENT ·

TRZĘSIENIE ZIEMI W MISCE (ZAKŁÓCENIA POLA)

15 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

- ☐ Kompas.
- ☐ Drewniane patyczki, magnesy.

INSTRUKCJA

- Dzieci próbują "oszukać" swój nowy kompas – delikatnie popychają korek drewnianym patyczkiem, obracając go celowo w niewłaściwą stronę.
- Po zabraniu patyczka zauważają, że igła i tak po chwili nieuchronnie wraca do swojego pierwotnego położenia, celując w Północ.
- Następnie jedno z dzieci zbliża do miski z zewnątrz duży magnes. Igła natychmiast "wariuje" i podąża za nowym magnesem, ignorując biegun Ziemi.
- Wspólnie dyskutujemy, dlaczego żeglarze nie mogą kłaść kompasów obok potężnych metalowych silników lub elektroniki na statku.

CEL EDUKACYJNY

Zrozumienie, że igła kompasu reaguje na lokalne zakłócenia magnetyczne, oraz wyciąganie wniosków na temat bezwładności pola Ziemi.

6

EKSPERYMENT ·

PŁYWAJĄCA FLOTA (WIELKI TEST GRUPOWY)

10 min

SKŁADNIKI / MATERIAŁY

- ☐ Kompas.
- ☐ Jedna bardzo duża miska, miednica lub plastikowy pojemnik.
- ☐ Wszystkie namagnesowane igły z korkami od wszystkich dzieci.

INSTRUKCJA

- Nauczyciel przygotowuje jeden duży, wspólny pojemnik z wodą na środku stołu.
- Wszystkie dzieci jednocześnie ostrożnie wodują swoje igły na korkach w tej samej przestrzeni.
- Grupa obserwuje, jak kilkanaście niezależnych igieł zaczyna poruszać się po wodzie i, niczym małe statki na wielkiej musztrze, układają się idealnie równolegle do siebie.
- Powstaje spektakularna, równo zaparkowana "flota", wskazująca jeden, wspólny kierunek Północy dla całego zespołu.

CEL EDUKACYJNY

Obserwacja zjawiska w skali makro i udowodnienie powtarzalności praw fizyki dla wielu niezależnych obiektów przebywających w jednym polu.

PODSUMOWANIE I REFLEKSJA

PYTANIA DLA DZIECI

- Kiedy patrzyliście na profesjonalny Kompas na placu, czy pomyśleliście, że w środku działa dokładnie ten sam mechanizm, co w Waszej misce?
- Dlaczego musieliśmy położyć naszą namagnesowaną igłę na pływającym korku, a nie po prostu na suchym stole?
- W którą stronę trzeba było pocierać igłę magnesem: w obie strony naraz, czy zawsze tylko w jednym kierunku? Jak myślicie, dlaczego?
- Co wydarzyło się z Waszym wodnym kompasem, kiedy zbliżyliśmy do niego inny magnes, i co to oznacza dla nawigatorów w świecie pełnym elektroniki?

PODKREŚLENIE WARTOŚCI

- ✦ **Demistyfikacja nauki** – udowodnienie dzieciom, że za urządzeniami o "magicznych" właściwościach kryją się logiczne i powtarzalne zjawiska fizyczne.
- ✦ **Poczucie sprawczości** – świadomość, że przy użyciu prostych, tanich i kuchennych materiałów można zbudować zaawansowane narzędzie pomiarowe.
- ✦ **Krytyczne myślenie i weryfikacja** – nawyk sprawdzania dokładności swojego wynalazku za pomocą profesjonalnego urządzenia wzorcowego.
- ✦ **Cierpliwość badawcza** – nauka precyzji podczas procesu magnesowania i dokładności przy umieszczaniu korka na wodzie bez jej rozlewania.
- ✦ **Zrozumienie znaczenia tarcia** – fizyczne odkrycie, że woda ułatwia ruch i redukuje opór, dzięki czemu mała igła ma siłę obrócić się pod wpływem pola magnetycznego Ziemi.

POTRZEBNE AKCESORIA I DODATKI

- **Urządzenie bazowe:** Kompas.
- **Małe plastikowe miseczki** dla uczestników oraz jedna duża miednica do finału.
- **Duża paczka zwykłych igieł krawieckich** (lub szpilek, ale igły są lepsze, bo łatwiej odróżnić końce).
- **Kilka silnych magnesów (neodymowych)** lub solidnych magnesów pamiątkowych.
- **Korki po winie** pokrojone na plasterki (o grubości ok. 0,5 cm).
- **Ręczniki papierowe** lub bawełniana ścierka na wypadek chlapania.

COŚ CIEKAWEGO

jak wyglądał pierwszy kompas na świecie?

Czy wiecie, jak wyglądał pierwszy kompas na świecie? Został wynaleziony w starożytnych Chinach ponad 2000 lat temu (dynastia Han). Wcale jednak nie miał kształtu igły, ale... wielkiej, magnetycznej łyżki do zupy! Wykonano ją z magnetytu (naturalnie magnetycznej skały) i kładziono na gładkiej miedzianej płytce. Łyżka obracała się na swoim zaokrąglonym dnie, a jej rączka zawsze, bezbłędnie wskazywała Południe! Chińczycy używali jej najpierw do wróżbiarstwa, a dopiero setki lat później żeglarze odkryli, że to najlepszy na świecie system nawigacji.